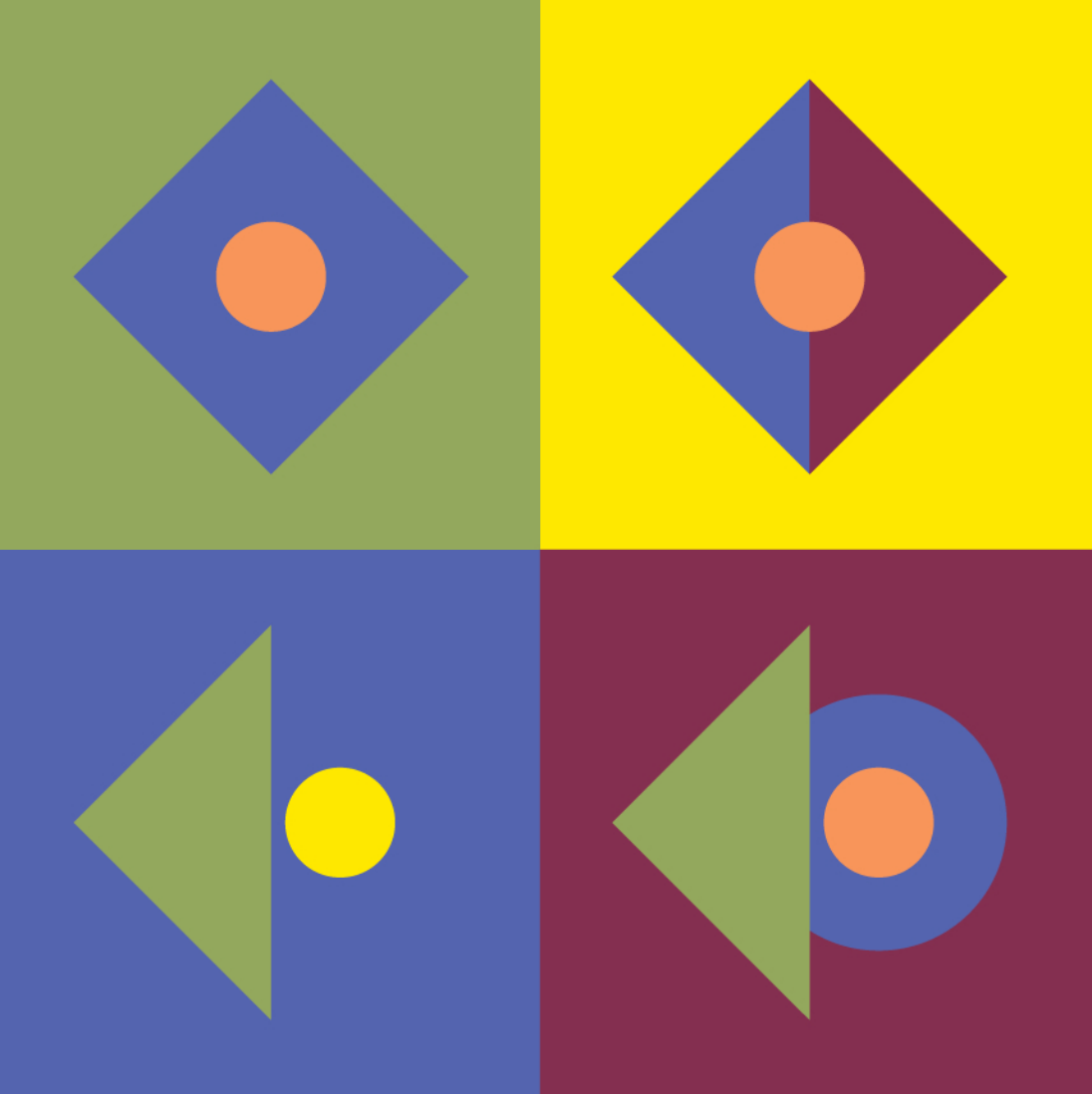

Alimenty

Jak dochodzić, jak się bronić?
Poradnik praktyczny

 Wolters Kluwer

Joanna Hetman-Krajewska

Alimenty
Jak dochodzić, jak się bronić?
Poradnik praktyczny
Joanna Hetman-Krajewska

Stan prawny na 14 maja 2021 r.

Wydawca

Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący

Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne

Violet Design Wioletta Kowalska

Projekt okładki i stron tytułowych

Wojtek Kwiecień-Janikowski

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujemy prawo i własność

Więcej na www.legalnakultura.pl

Polska Izba Książki

© Copyright by Joanna Hetman-Krajewska, 2021

This edition © Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2021

ISBN 978-83-8223-960-7

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przykopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluger.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Wszystkim rodzicom borykającym się
z wychowywaniem swoich dzieci –
tym, którzy wychowują dzieci na co dzień,
by mieli jak najmniej trosk, w tym tych finansowych,
i tym, którzy nie mieszkają z dziećmi na stałe –
by mieli poczucie realnego wpływu na wychowanie dzieci,
a nie że są traktowani jak „bankomaty”.

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	21
----------------------------	-----------

Wstęp

Alimenty to nie prezenty, ale nie można też zabić dłużnika	23
---	-----------

Rozdział 1

Co to są alimenty?	29
Alimentacja jako obowiązek rodzinny	29
Co to są alimenty?	31
Uprzywilejowana pozycja osoby dochodzącej alimentów	32
Kolejność obowiązku alimentacyjnego	34
Zasada równości wszystkich dzieci	37
Uchylenie się od świadczeń alimentacyjnych; wygaśnięcie obowiązku alimentacyjnego	38
Kiedy można uchylić się od świadczeń alimentacyjnych?	39
Zasady współżycia społecznego a obowiązek alimentacyjny	40
Nadużycie prawa przy dochodzeniu alimentów	42
Przedawnienie roszczeń alimentacyjnych	43
Alimenty a podatki	45
Alimenty a zdolność kredytowa	46

Rozdział 2

Rodzaje roszczeń o charakterze alimentacyjnym	49
Roszczenia alimentacyjne i quasi-alimentacyjne	49
Jakimi przesłankami kieruje się sąd, rozstrzygając o alimentach?	51
Alimenty a relacje stron, czyli alimenty a kwestie etyczne	52

Rozdział 3

Zaspokojenie potrzeb rodziny (art. 27 k.r.o.)	55
Obowiązek przyczyniania się do zaspokajania potrzeb rodziny	55
Rodzina, czyli kto?	56
Zasada egalitaryzmu małżonków	56
Jakimi kryteriami kieruje się sąd, rozstrzygając sprawy o zaspokojenie potrzeb rodziny?	57
Wina za rozkład pożycia a roszczenie o zaspokojenie potrzeb rodziny (art. 27 k.r.o.)	58

Rozdział 4

Przekazywanie zarobków małżonka drugiemu małżonkowi (art. 28 k.r.o.)	61
Ochrona podstaw bytowych rodziny	61
Przesłanki warunkujące zasadność roszczenia z art. 28 k.r.o.	62
Kwestie proceduralne	62
Zmiana i uchylenie postanowienia	63
Upadek postanowienia	64
Zbieg roszczeń z art. 27 i 28 k.r.o.	64

Rozdział 5

Alimenty na małoletnie dziecko	67
Zakres obowiązku alimentacyjnego rodzica na małoletnie dziecko	67
W jakich postępowaniach sądowych możemy dochodzić alimentów na małoletnie dziecko?	68
Sprawa o alimenty a powództwo o rozwód bądź separację	70
Alimenty na małoletnie dziecko w wyroku rozwodowym bądź separacyjnym	70
Kto reprezentuje małoletnie dziecko w sprawie o alimenty?	71
Alimenty na małoletnie dziecko przy opiece naprzemiennej	72
Kiedy jedno dziecko jest z ojcem, a drugie z matką	72
Kiedy można uchylić się od obowiązku alimentacyjnego wobec małoletniego dziecka?	73

Rozdział 6

Alimenty na pełnoletnie dziecko	75
W jaki sposób można dochodzić świadczeń alimentacyjnych na pełnoletnie dziecko?	75
Do kiedy trzeba płacić na dorosłe dziecko?	76
Kontynuowanie nauki przez dziecko	77
Sytuacja zdrowotna pełnoletniego dziecka	79
Zakres obowiązku alimentacyjnego na dorosłe dziecko	79
Czy wyniki w nauce mają znaczenie?	81
Stypendium a obowiązek alimentacyjny rodzica	81
Zasiłek dla bezrobotnych a obowiązek alimentacyjny rodzica	82
Gdy dziecko zawiera małżeństwo	83
Możliwość uchylenia się od alimentów na pełnoletnie dziecko	83
W jaki sposób wykazać, że roszczenie dorosłego dziecka o alimenty nie powinno zostać uwzględnione w całości bądź w części?	85

Rozdział 7

Alimenty na małżonka (byłego małżonka)	89
Zawarcie małżeństwa a obowiązek alimentacyjny	89
Jak można dochodzić roszczeń alimentacyjnych na rzecz małżonka bądź byłego małżonka?	89
Świadczenia alimentacyjne na małżonka w trakcie małżeństwa	91
Alimenty a rozwód bądź separacja	92
Mimo że niewinny, sam ma zapewniać sobie utrzymanie	93
Jak długo trzeba płacić alimenty na byłego małżonka?	94
Wygaśnięcie bądź zmiana obowiązku alimentacyjnego wobec byłego małżonka	94

Rozdział 8

Alimenty na rodzica	97
Przychodzi pora na wsparcie rodziców przez dzieci	97
Rodzic samodzielny czy nie	98
Rodzic w niedostatku	99
Uchylenie się od obowiązku alimentacyjnego wobec rodzica	99
Gdy jest kilkoro dzieci	100
Rodzic umieszczony w domu pomocy społecznej	101

Tryb pobierania opłat za pobyt najbliższych członków rodziny w domu pomocy społecznej	102
Zwolnienie z obowiązku pokrywania kosztów pobytu osoby najbliższej w DPS-ie na podstawie ustawy o pomocy społecznej	102
Kto może reprezentować rodzica w sprawie o alimenty?	104

Rozdział 9

Alimenty od innych krewnych (dziadkowie, rodzeństwo)	109
Alimenty od dziadków	110
Kiedy można uzyskać alimenty od dziadków?	111
Do których dziadków kierować się po alimenty?	112
Alimenty od rodzeństwa	113
Czy można dochodzić alimentów od innych krewnych?	115

Rozdział 10

Roszczenia alimentacyjne a stosunek przysposobienia (alimenty w relacjach między przysposabiającym a przysposobionym)	117
--	------------

Rozdział 11

Alimenty w relacjach między pasierbem a ojczymem (macochą)	121
---	------------

Rozdział 12

Roszczenia alimentacyjne matki dziecka pozamałżeńskiego	125
Rodzaje roszczeń przysługujących matce dziecka pozamałżeńskiego	126
Wydatki związane z ciążą i porodem	126
Jak wykazać wydatki związane z ciążą i porodem?	126
Koszty trzymiesięcznego utrzymania matki w okresie porodu	127
Jakie kryteria mają znaczenie dla roszczeń matki dziecka pozamałżeńskiego?	127
Alimenty na dziecko	128
Tylko wobec ojca dziecka	128
Matka w trudnej sytuacji	129

Kwestie proceduralne: jaki sąd właściwy, zwolnienie od kosztów sądowych	130
Co, jeśli ojciec przestanie być ojcem?	131

Rozdział 13

Wysokość alimentów – jak ją ustalić?	135
Jakie kryteria wpływają na wysokość alimentów?	136
Usprawiedliwione potrzeby uprawnionego do alimentacji	136
Możliwości zarobkowe i majątkowe osoby zobowiązanej do alimentacji	137
Zasada równej stopy życiowej	139
Osobiste starania o utrzymanie i wychowanie dziecka	140
Alimenty a kontakty z dzieckiem	141
Wysokość alimentów a 500 plus (oraz inne świadczenia wspierające rodzinę)	142

Rozdział 14

Koszty utrzymania uprawnionego	145
Usprawiedliwione potrzeby osoby uprawnionej do alimentacji	145
Jak liczyć koszty utrzymania?	146
Zasada równej stopy życiowej	147
Koszty utrzymania uprawnionego <i>in concreto</i>	148
Realne koszty, nie hipotetyczne	152
Alimenty „wsteczne”	152
Wsteczne zasądzanie alimentów; niezaspokojone potrzeby	153
Roszczenie regresowe	154
Jakie koszty nie są uwzględniane?	155
Jak udokumentować koszty utrzymania?	156
Paragonom mówimy stanowcze „nie!”	158
Kiedy koszt trudno udokumentować... ..	159

Rozdział 15

Sytuacja stron (uwarunkowania osobiste, możliwości zarobkowe, posiadany majątek, poziom życia)	161
Możliwości zarobkowe i majątkowe stron	161
Realna sytuacja zarobkowa i majątkowa stron	162
Majątek i dochody dziecka	163

Czy uprawniony ma obowiązek spieniężać swój majątek?	164
Trzeba podzielić się nawet skromnym zarobkiem	165
Praca poniżej kwalifikacji	165
Jak wykazać osobistą sytuację zobowiązanego?	166
Co może sąd?	168

Rozdział 16

Osobiste starania o wychowanie i utrzymanie dziecka	171
Jak osobiste starania przekładają się na pieniądze?	171
Zaangażowanie w sprawę dziecka (edukacja, zdrowie itp.)	172
Czas spędzany z dzieckiem	174
Oddziaływania wychowawcze	174
Kiedy rodzic ma utrudnione kontakty z dzieckiem	175
Jak wykazać osobiste starania o wychowanie i utrzymanie dziecka?	175
Gdy się nie interesuje	176
Jak wykazać brak zainteresowania dzieckiem?	176

Rozdział 17

Jak to rozwiązać ugodowo?	183
Czy tylko wyrok sądu?	183
Obowiązek alimentacyjny a psychologia człowieka	184
Walory ugodowych rozwiązań	184
Porozumienie rodzicielskie (plan wychowawczy)	185
Uгода przed mediatorem	187
Umowa o alimentację	187
Uгода sądowa	188

Rozdział 18

Jak przygotować pozew?	191
W rozwodzie czy w odrębnym powództwie?	191
Kto jest powodem w sprawie?	193
Jaki sąd właściwy?	194
Właściwość sądu w sprawach o alimenty	194
Ustawowe zwolnienie od kosztów sądowych	195
Zwolnienie od obowiązku ponoszenia opłaty skarbowej	197
Rozstrzygnięcie o kosztach postępowania	198

Od kiedy alimenty są zasądzone?	199
Jakie dowody warto uwzględnić w pozwie?	200
Jak wykazać koszty utrzymania osoby uprawnionej do alimentów?	200
Jak wykazać sytuację osobistą, majątkową i zarobkową osoby zobowiązanej?	201
Jak wykazać zakres osobistych starań o wychowanie i utrzymanie dziecka?	201
Jakie dokumenty dołączyć do pozwu?	201
Żądanie dokumentów bądź informacji od strony pozwanej bądź osoby trzeciej	202
Świadkowie w sprawach alimentacyjnych	204
Przesłuchanie stron	205

Rozdział 19

Zabezpieczenie roszczeń alimentacyjnych	207
Po co nam zabezpieczenie?	207
„Twarde” dokumenty	208
Uprzywilejowanie roszczeń alimentacyjnych w postępowaniu zabezpieczającym	209
Zabezpieczenie kwoty na zaspokojenie potrzeb rodziny	209
Wymogi formalne wobec wniosku o zabezpieczenie alimentów	210
Zabezpieczenie alimentów obejmujące całą kwotę dochodzonych alimentów	210
Zmiana zabezpieczenia	212
Wniosek o zmianę zabezpieczenia poprzez podwyższenie alimentów	213
Wniosek o zmianę zabezpieczenia poprzez obniżenie alimentów bądź uchylenie zabezpieczenia	214
Dowody na poparcie wniosku o zabezpieczenia bądź jego zmianę	214
Ile to kosztuje?	215
Rozpoznanie wniosku o zabezpieczenie	216
Ile czasu ma sąd na rozpoznanie wniosku o zabezpieczenie?	217

Rozdział 20

Postępowanie przed sądem	219
Ile to wszystko potrwa?	220
Rozprawy jawne	221
Rozprawy zdalne	221
Dbaj o swój PR	223
Jak ubrać się do sądu?	224
Jak zachowywać się przed sądem?	224
Jak na spowiedzi	225
Nieetyczne prowadzenie sprawy, czyli ciosy poniżej pasa	226
Przygotowanie, przygotowanie, przygotowanie	226
Kolejność zdarzeń	229
Jak przygotować się do przesłuchania świadków?	230
Jak zeznawać przed sądem?	232
Jak przygotować się do własnych zeznań w sprawie?	232
Jak przygotować się do przesłuchania drugiej strony?	234
Jeśli nie stawi się powód	235
Jeśli nie stawi się pozwany	236
Czy można zmusić stronę do stawienia na rozprawie?	237
Inne sprawy rodzinne	238
Wyrok zaoczny	239
Najlepszą obroną jest atak?	239
Powództwo wzajemne	240

Rozdział 21

Gdy jestem niezadowolony z orzeczenia sądu	243
Jaki sąd rozpoznaje środek odwoławczy?	243
Zapowiedź zażalenia bądź apelacji	244
Odstąpienie od uzasadnienia postanowienia	244
Ile czasu na wniesienie zażalenia bądź apelacji?	245
Treść zażalenia lub apelacji	245
Nowe dowody w apelacji	245
Ile to kosztuje?	246
Skarga kasacyjna	247

Rozdział 22

Nic nie jest wieczne, czyli kiedy zmienia się okoliczności	249
Kiedy można wnosić o zmianę orzeczenia o alimentach?	249
Co to znaczy „zmiana stosunków”?	249
Cel roszczenia o zmianę rozstrzygnięcia alimentacyjnego	250
Pozew o podwyższenie alimentów	250
Jakie okoliczności uzasadniają wystąpienie z powództwem o podwyższenie alimentów?	251
Co, jeśli druga strona złoży pozew wzajemny o obniżenie alimentów?	252
Wniosek o zmianę zabezpieczenia poprzez podwyższenie alimentów	253
Wniosek o zmianę zabezpieczenia poprzez obniżenie alimentów bądź uchylenie zabezpieczenia	254
Porównanie okoliczności	255
Jak wykazać zmianę okoliczności?	255
Jakimi dokumentami można wykazać zmianę okoliczności?	255
Zabezpieczenie roszczenia	256
Gdy jestem pozwany w sprawie o obniżenie alimentów	256

Rozdział 23

Co, jeśli nie płaci?	259
Konsekwencje uchylania się od alimentów	259
Postępowanie egzekucyjne	260
Działania organów administracji publicznej wobec dłużników alimentacyjnych	260
Kategoria dłużnika	261
Wymiana informacji między organami	263
Wywiad alimentacyjny	264
Pracuje czy nie	264
Decyzja o uznaniu za dłużnika alimentacyjnego uchylającego się od zobowiązań alimentacyjnych	265
Twardą ręką wobec uporczywego dłużnika	266
Fundusz Alimentacyjny	267
Osoby uprawnione do świadczeń z Funduszu Alimentacyjnego	267
Kryterium dochodowe	268

Gdy nie przysługuje świadczenie z Funduszu	
Alimentacyjnego	269
Zwrot świadczeń wypłaconych z Funduszu	
Alimentacyjnego	270
Utrata prawa jazdy	271
Co zrobić, żeby dłużnik nie siedział za kółkiem?	272
Zwrot dłużnikowi alimentacyjnemu zatrzymanego	
prawa jazdy	272
Przekazywanie danych do biur informacji gospodarczej	273

Rozdział 24

Postępowanie egzekucyjne	275
Uprzywilejowanie egzekucji roszczeń alimentacyjnych	276
Rygor natychmiastowej wykonalności	277
Kiedy mam tytuł wykonawczy	278
Jaki organ właściwy?	280
Wybór komornika sądowego	281
Wniosek o wszczęcie egzekucji	282
Co załączyć do wniosku?	283
Co komornik robi z urzędu?	285
Ograniczenia egzekucji	286
Zatrudnienie dłużnika u osoby bliskiej	288
Koszty postępowania egzekucyjnego	290
Uciekanie z majątkiem	291
Skarga na czynności komornika	293

Rozdział 25

Odpowiedzialność karna	297
Przestępstwo niealimentacji	297
Typ podstawowy i typ kwalifikowany	300
Co to znaczy „uchylanie się”?	300
Podstawowe potrzeby życiowe	301
Ściganie na wniosek	302
„Rehabilitacja” dłużnika	303

Rozdział 26**Dru ga strona medalu – jak bronić się przed roszczeniowością? 307**

Co, jeśli zapadnie wyrok zaoczny? 308

Rygor natychmiastowej wykonalności 310

Zawieszenie rygoru natychmiastowej wykonalności

(art. 346 § 1 k.p.c.) 310

Uchylenie rygoru natychmiastowej wykonalności

(art. 346 § 1¹ k.p.c.) 310

Sprzeciw od wyroku zaocznego 311

Ile to kosztuje? 312

Jak się bronić, gdy jestem pozwany(-a) o alimenty? 314

Odpowiedź na pozew 314

Twierdzenia i dowody 315

Dokumenty 316

Żądanie dokumentów bądź informacji od strony powodowej

lub osoby trzeciej 319

Świadkowie 319

Przesłuchanie stron 320

Powództwo wzajemne 321

Jak bronić się przed nadmiernym zabezpieczeniem? 323

Zażalenie na postanowienie zabezpieczające alimenty 324

Co zrobić, żeby złożyć zażalenie na postanowienie

zabezpieczające? 325

Wstrzymanie wykonalności zaskarżonego postanowienia 326

Ile to kosztuje? 326

Wniosek o zmianę zabezpieczenia poprzez jego

zmniejszenie 327

Wniosek o uchylenie zabezpieczenia 329

Ile to kosztuje? 329

Apelacja od wyroku zasądającego alimenty 330

Jaki sąd właściwy? 330

Zarzuty apelacji 330

Nowe dowody w apelacji 331

Ile to kosztuje? 332

Pozew o obniżenie alimentów 333

Jaki sąd właściwy? 334

Ile to kosztuje? 334

Pozew o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności	336
Pozew o ustalenie, że obowiązek alimentacyjny ustał	337
Ochrona dłużnika alimentacyjnego	337
Co, jeśli nadpłacił?	340
Jak się pozbyć komornika?	341
Skarga na czynności komornika	343
Koszty postępowania egzekucyjnego	343

Rozdział 27

Ustanie obowiązku alimentacyjnego	345
Obowiązek alimentacyjny a upływ czasu	345
Kiedy ustaje obowiązek alimentacyjny?	346
Pozew o ustalenie, że obowiązek alimentacyjny ustał	346
Jakie okoliczności mogą przemówić za zasadnością pozwu?	347
Jaki sąd właściwy?	348
Ile to kosztuje?	349
Informacje na temat sytuacji pozwanego	350
Jakie dowody zgłaszać w takiej sprawie?	351
Wnioski o udzielenie informacji bądź złożenie dokumentu przez pozwanego lub osobę trzecią	352

Alimenty w opinii ekspertów	355
Styl życia Polaków wpływa na wyroki w sprawach alimentacyjnych – rozmowa z Dorotą Hildebrand-Mrowiec, sędzią Sądu Rejonowego w Zamościu, prezes Stowarzyszenia Sędziów Rodzinnych w Polsce	355
W mediacji można uzyskać więcej niż w sądzie – rozmowa z Magdaleną Marquez-Vazquez, mediatorem, prezesem Fundacji Mediacja i Prawo	378
Niealimentacja to problem państwa – rozmowa z Dominiką Kowalczyk-Ptasińską, dyrektor Ośrodka Pomocy Społecznej w Łomiankach	402
Niealimentacja to brak szacunku dla prawa – rozmowa z Wojciechem Węgrzyńskim, detektywem, Trenda Group Sp. z o.o.	413

Akty prawne	427
Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy	427
Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego	436
Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych	470
Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów	476
Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych	520
Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej	521
Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny	527
 Tezy z orzecznictwa według zagadnień	529
Reprezentacja małoletniego dziecka w sprawie o alimenty	529
Reprezentacja strony pozwanej	530
Wysokość alimentów	530
Postać świadczeń alimentacyjnych	530
Niedostatek	531
Wzajemne relacje stron a prawo do świadczeń alimentacyjnych	531
Zasada równej stopy życiowej rodziców i dzieci	532
Możliwości zarobkowe zobowiązanego do alimentacji	533
Zobowiązania kredytowe osoby zobowiązanej do alimentacji	533
Zaspokajanie potrzeb rodziny (art. 27 k.r.o.)	534
Zwolnienie od kosztów sądowych spraw o zaspokojenie potrzeb rodziny	538
Nakazanie wypłaty zarobków małżonka drugiemu małżonkowi (art. 28 k.r.o.)	538
Zasada równości wszystkich dzieci	540
Alimenty na pełnoletnie dziecko	541
Alimenty na małżonka (byłego małżonka)	545
Alimenty na rodzica	546
Alimenty od dziadków	547
Alimenty od rodzeństwa	549
Roszczenia alimentacyjne a stosunek przysposobienia	550

Roszczenia alimentacyjne w relacjach pasierb	
– ojczym (macocha)	551
Roszczenia alimentacyjne matki dziecka pozamałżeńskiego	552
Usprawiedliwione potrzeby (koszty utrzymania)	553
Koszty utrzymania mieszkania	553
Wydatki na rozrywkę i kulturę, kieszonkowe	554
Fryzjer	555
Wydatki na remonty i zmianę wyposażenia domu	555
Zwierzęta domowe	555
Paragony jako dowody w sprawie	556
Sytuacja zarobkowa i majątkowa zobowiązanego –	
jego zobowiązania inne niż wynikające z obowiązku	
alimentacyjnego	557
Obowiązek podzielenia się nawet najmniejszym zarobkiem	558
Nadużycie prawa przy dochodzeniu alimentów	558
Uchylenie się od obowiązku alimentacyjnego ze względu	
na zasady współżycia społecznego	558
Wsteczne zasądzanie alimentów; niezaspokojone potrzeby	559
Roszczenie regresowe	560
Osobiste starania	561
Zmiana okoliczności wpływająca na zakres obowiązku	
alimentacyjnego	562
Przedawnienie roszczeń alimentacyjnych	563
Zabezpieczenie roszczeń	563
Koszty postępowania egzekucyjnego	565
Zakaz przelewu wierzytelności alimentacyjnych	565
Odpowiedzialność karna za uchylanie się od alimentacji	565
Literatura	569
Skorowidz	571

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

k.c.	– ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1740 ze zm.)
k.k.	– ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1444 ze zm.)
k.k.s.	– ustawa z 10.09.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2021 r. poz. 408 ze zm.)
k.p.	– ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1320 ze zm.)
k.p.c.	– ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2020 r. poz. 1575 ze zm.)
k.r.o.	– ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1359)
u.k.s.	– ustawa z 22.03.2018 r. o komornikach sądowych (Dz.U. z 2021 r. poz. 850)
u.k.s.s.c.	– ustawa z 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 755 ze zm.)
u.o.s.	– ustawa z 16.11.2006 r. o opłacie skarbowej (Dz.U. z 2020 r. poz. 1546 ze zm.)
u.p.d.o.f.	– ustawa z 26.07.1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 2020 r. poz. 1426 ze zm.)
u.p.o.u.a.	– ustawa z 7.09.2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz.U. z 2021 r. poz. 877)
u.p.s.	– ustawa z 12.03.2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2020 r. poz. 1876 ze zm.)

Czasopisma i zbiory orzeczeń

OSN	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego
OSN(C)	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna – do 1952 r.
OSNC	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNKW	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
OSP	– Orzecznictwo Sądów Polskich
PiP	– Państwo i Prawo
POSAG	– Przegląd Orzecznictwa Sądu Apelacyjnego w Gdańsku

Inne

BIG	– biuro informacji gospodarczej
CEiDG	– Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej
DPS	– dom pomocy społecznej
KPiR	– książka przychodów i rozchodów
KRD	– Krajowy Rejestr Długów
KRS	– Krajowy Rejestr Sądowy
NIK	– Najwyższa Izba Kontroli
OZSS	– Opiniodawczy Zespół Specjalistów Sądowych
SA	– Sąd Apelacyjny
SN	– Sąd Najwyższy
SO	– sąd okręgowy
SR	– sąd rejonowy
SW	– sąd wojewódzki
ZUS	– Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Wstęp

ALIMENTY TO NIE PREZENTY, ALE NIE MOŻNA TEŻ ZABIĆ DŁUŻNIKA

*Pieniądze szczęścia nie dają, ale... zakupy już
tak – mawiała Marylin Monroe. Nie można uczynić
z nich bożyszcza, ale powinno ich wystarczać na
chleb z masłem i plasterkiem szynki (albo tofu).*

JJR

Ta celowo przewrotna złota myśl, przywołana w tytule, przywołuje nazwę znanej akcji społecznej na rzecz walki z hańbą niealimentacji, z jaką mamy do czynienia w naszym kraju. Przewrotna, bo mam świadomość, że problem alimentacji, a co gorsza – braku realizacji obowiązku alimentacyjnego po stronie osoby zobowiązanej, to poważny problem społeczny, często boleśnie dotykający rodzinę, uniemożliwiający normalną egzystencję, niekiedy wręcz na elementarnym poziomie. Według danych Krajowego Rejestru Długów wartość niezapłaconych alimentów to ok. 11 mld zł. Natomiast z danych rejestru BIG InfoMonitor wynika, że już 280 000 rodziców nie płaci na swoje dzieci, a przeciętny dług „alimentarza” przekroczył właśnie 40 000 zł. W raporcie zwrócono uwagę na fakt, że brak wsparcia finansowego fatalnie wpływa na jakość życia 70% niealimentowanych dzieci. Już w 2011 r. NIK alarmował, że zadłużenie uchylających się od płacenia alimentów osób wobec państwa (czyli z tytułu kwot wypłacanych przez gminy z Funduszu Alimentacyjnego) wynosi ok. 10 mld zł, a z powodu opieszałości gmin udaje się każdego

roku odzyskać tylko 13% kwot wypłacanych z Funduszu alimentów (informacja o wynikach kontroli wywiązywania się organów samorządu terytorialnego z zadań na rzecz pomocy osobom uprawnionym do alimentów, KPZ-4101-06/2010, nr ewid.: 25/2011/P/10/098/KPZ).

Wydaje się niestety, że podejmowane przez ustawodawcę od kilku lat zabiegi zmniejszenia skali tego zjawiska (m.in. zaostrzenie zasad odpowiedzialności karnej za uchylanie się od alimentacji, wprowadzenie mechanizmów motywowania dłużników alimentacyjnych do podejmowania pracy, jak również możliwości odebrania dłużnikowi alimentacyjnemu prawa jazdy) nie przyniosły oczekiwanych rezultatów. Przyczyny takiego stanu rzeczy są złożone, wynikają m.in. z problemów natury ekonomicznej, społecznej czy kulturowej, nie tu jednak miejsce na ich analizowanie.

Z drugiej strony w kontekście postulatów do ustawodawcy od lat dyskutuje się na temat wprowadzenia pewnych automatyzmów, które usprawniłyby dochodzenie alimentów, a jednocześnie odciążyły sądy. Mowa tu o takich koncepcjach jak wprowadzenie ustawowego minimum kwoty alimentów (np. w granicach 300–500 zł miesięcznie na jedno dziecko), tabele alimentacyjne, czy uregulowanie następującej z mocy prawa indeksacji alimentów uelastyczniającej zasądzone kwoty na wzrost cen towarów i usług.

Alimentacja to szerokie pojęcie odnoszące się do różnych relacji rodzinnych, a jej aksjologiczne podłoże wynika z założenia, że członkowie rodziny powinni się nawzajem wspierać, również finansowo. W idealnym świecie robiliby to dobrowolnie, w świecie realnym – trzeba ich niekiedy do tego przymusić. Najczęściej sprawy o alimenty dotyczą relacji między rodzicami a dziećmi, gdy to dzieci (małoletnie za pośrednictwem przedstawiciela ustawowego, czyli z reguły tego rodzica, z którym mieszkają na stałe; zaś pełnoletnie samodzielnie, choć z możliwością ustanowienia jednego z rodziców swoim pełnomocnikiem) występują przeciwko rodzicom (z reguły przeciwko jednemu z nich) o alimenty. Z tego względu niniejsza książka – pozostając wierna statystyce – najczęściej odnosi się do tych właśnie spraw. Pozostałe, takie jak alimentacja rodzice – dzieci, gdy to rodzic występuje z roszczeniem, bądź

alimentacja dziadkowie – wnuki, potraktowano w książce marginalnie, bo taki jest ich udział w polskiej rzeczywistości sądowej.

Celem niniejszej publikacji jest podejście do zagadnienia alimentacji z szerokiej perspektywy, z nastawieniem na kwestie praktyczne. Zdaję sobie sprawę, że niejednokrotnie bariera finansowa sprawia, iż osoba zamierzająca dochodzić alimentów (głównie są to kobiety występujące w imieniu swoich małoletnich dzieci) nie może pozwolić sobie na pomoc profesjonalnego pełnomocnika – adwokata czy radcy prawnego. Dlatego też starałam się skomponować ten poradnik w taki sposób, aby osoba niebędąca prawnikiem mogła wesprzeć się praktyczną wiedzą na temat prowadzenia spraw alimentacyjnych i – docelowo – sama poradziła sobie w takim procesie: od zgromadzenia potrzebnych dokumentów i złożenia pozwu, poprzez tok postępowania, aż po – ewentualne – postępowanie egzekucyjne.

Przygotowanie się do sprawy alimentacyjnej i jej skuteczne przeprowadzenie wcale nie jest tak trudne – na tle, rzecz jasna, innego rodzaju spraw trafiających do sądu. Dlatego wychodzę z założenia, że odpowiednie wsparcie teoretyczne i praktyczne pozwoli czytelnikom (głównie czytelniczkom) na samodzielne poradzenie sobie z problemem. Nie mam oporów, by zaprosić czytelnika do adwokackiej czy radcowskiej kuchni i pokazać, jak to się robi: jak zebrać dowody, które przekonają sąd, jak przygotować pozew, jak potem zachowywać się na sali sądowej. Nie taki diabeł straszny! Sąd też jest dla ludzi, a sędziowie rodзинni, którzy prowadzą sprawy alimentacyjne, często mają w sobie wiele życzliwości dla „zwykłego” człowieka – pod warunkiem że ten zachowuje się rzetelnie, jest wiarygodny. Pełnomocnik zawodowy nie jest konieczny, by skutecznie dochodzić swoich praw!

W tego typu publikacji nie mogłam nie zwrócić uwagi na drugą stronę medalu. Niejednokrotnie obserwuję, że osoby zobowiązane do płacenia alimentów (statystycznie to w większości ojcowie) są traktowane w sporach alimentacyjnych jak przysłowiowe bankomaty, widzę, do ilu nadużyć i nierzetelności dochodzi w tego typu sprawach – zarówno na etapie postępowania sądowego, jak i egzekucyjnego. Życie zawodowe nauczyło mnie, że świat nie dzieli się na dobre kobiety i złych mężczyzn.

Po stronie każdej z płci jest wiele osób o uczciwej, by nie powiedzieć – szlachetnej postawie, ale jest również wiele takich, z którymi nie chcielibyśmy kraść przysłowiowych koni, ponieważ... by nas ukradli. To samo widać w sporach alimentacyjnych (a może nawet szczególnie tu), bo pieniądze czy konflikty o pieniądze ujawniają prawdę o ludzkiej naturze. Jedno jest pewne: trzeba brać odpowiedzialność za utrzymanie swoich dzieci (bo głównie o tego rodzaju sprawy alimentacyjne chodzi), jednak zakres obowiązku alimentacyjnego musi mieć zdroworozsądkowe granice. Sądy nie mogą – poprzez swoje rozstrzygnięcia – przyzwalać na nadmiernie roszczeniową postawę osób uprawnionych do alimentacji (bądź ich przedstawicieli ustawowych).

Książka o charakterze poradnikowym, w założeniu skierowana do czytelnika niebędącego prawnikiem, a borykającego się z problemem alimentacji (niezależnie od tego, po której stronie barykady stoi), powinna być uzupełniona o wzory pism stosowanych w tego typu sprawach. Obszerność poradnika nie pozwoliła jednak na zamieszczenie takiego dodatku, szczególnie że jestem zwolenniczką opracowywania wzorów precyzyjnych, opatrzonych klarownym, praktycznym komentarzem, nie zaś schematycznych, pozbawionych walorów praktycznych. Ale nic straconego! Obszerny wybór wzorów „na każdą okazję”, uzupełnionych o dostatecznie szczegółowe – dla zachowania praktycznego charakteru – omówienie jest przedmiotem odrębnej publikacji (zob. *Alimenty. Wzory pism procesowych z komentarzem*, Wolters Kluwer, w przygotowaniu).

Bardzo dziękuję wszystkim osobom, które przyczyniły się do powstania tej książki. Przede wszystkim moim najbliższym: Rodzicom, Andrzejowi i stale powiększającej się gromadce moich dzieci – bezpośrednich i pośrednich. Książka nie ujrzałaby światła dziennego, gdyby nie grupa profesjonalistów z Wydawnictwa Wolters Kluwer, którzy uwierzyli w potencjał mojego pisanego poradnictwa. Dziękuję zatem, zachowując kolejność alfabetyczną: Włodzimierzowi Albinowi, Marcie Babiuch, Adamowi Choińskiemu, Justynie Kossak, Wioletcie Kowalskiej, Grzegorzowi Mianowskiemu, Magdalenie Stojek-Siwińskiej. Jestem przekonana, że poradnik wiele zyskał dzięki tym wszystkim mądrym osobom, które godząc się na udzielenie wywiadów do książki,

podzieliły się swoim spojrzeniem na problem alimentacji. Dziękuję (w kolejności alfabetycznej): Dorocie Hildebrand-Mrowiec – prezes Stowarzyszenia Sędziów Rodzinnych SSR w Zamościu, Dominice Kowalczyk-Ptasińskiej – dyrektor Ośrodka Pomocy Społecznej w Łomiankach, Magdalenie Marquez-Vazquez – mediator Fundacji Mediacja i Prawo, Wojciechowi Węgrzyńskiemu – detektywowi, a także chcącym zachować anonimowość komornikowi sądowemu i asesorowi komorniczemu.

Last but not least – dziękuję zespołowi prawników z Kancelarii Prawniczej PATRIMONIUM w Warszawie, z którymi dzielę codzienność kancelaryjną i bez których stałej, systematycznej pomocy trudno byłoby mi łączyć obowiązki pełnomocnika zawodowego z pisaniem książek. Dziękuję zwłaszcza mec. Szymonowi Ziębie za wiele godzin burz mózgów, podczas których wykuwały się nasze prawnicze ostrogi. Dziękuję również Kindze Nagiel, młodej prawnicze z naszego zespołu, która wspiera mnie na każdym kroku swoją sumiennością i zdrowym rozsądkiem, zdobywając prawnicze szlify.

Joanna Hetman-Krajewska

Warszawa, lato 2020 – wiosna 2021

Rozdział 1

CO TO SĄ ALIMENTY?

*Alimenta cum vita finiuntur.
Alimenty kończą się wraz z życiem.*

paremia łacińska

Alimentacja jako obowiązek rodzinny

Łożenie na utrzymanie członków rodziny, którzy z jakichś przyczyn nie są w stanie zaspokoić swoich usprawiedliwionych potrzeb, to jeden z podstawowych obowiązków wynikających z przynależności do rodziny. Jest to obowiązek o charakterze zarówno moralnym, jak i prawnym. Konkretnie normy prawne nakładające na członków rodziny obowiązek alimentacyjny znajdziemy w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym. Zakres obowiązku alimentacyjnego jest uzależniony od tego, jak blisko jesteśmy spokrewnieni bądź spowinowaceni, a także od takich czynników, jak: usprawiedliwione potrzeby osoby uprawnionej do alimentacji (co uwzględnia sytuację osobistą tej osoby wpływającą na zakres jej potrzeb, np. jej stan zdrowia), sytuacja finansowa tej osoby (a w przypadku małoletniego bądź pełnoletniego, lecz uczącego się bądź z innych przyczyn niemogącego utrzymać się samodzielnie dziecka – sytuacja rodzica bądź opiekuna, z którym na stałe zamieszkuje), czy wreszcie od możliwości zarobkowych osoby zobowiązanej do alimentacji.

Podstawą dochodzenia alimentów przed sądem musi być konkretny przepis prawa. Nie jest wystarczające istnienie tylko obowiązku moralnego do dostarczania drugiej osobie środków utrzymania, choć często prawo stanowione idzie w tym zakresie w parze z nakazami moralności.

Alimentacja w powszechnym rozumieniu kojarzy się nam wyłącznie z zaspokajaniem potrzeb materialnych (bytowych). Prawo rodzinne postrzega obowiązek alimentacyjny szerzej. Zgodnie z art. 128 k.r.o. obejmuje on dostarczanie środków utrzymania (tj. zaspokajanie standardowych, bieżących potrzeb uprawnionego w postaci: pożywienia, ubrania, mieszkania, opału, niezbędnych przedmiotów umożliwiających przebywanie w środowisku społecznym i rodzinie) i środków wychowania (starania o zdrowie uprawnionego, o jego rozwój fizyczny i umysłowy, stworzenie możliwości zdobycia wykształcenia, zapewnienie dostępu do dóbr kultury). Dostarczanie środków utrzymania i środków wychowania służy temu samemu celowi – zaspokajaniu usprawiedliwionych potrzeb uprawnionego do alimentacji.

Obowiązek alimentacyjny obejmuje dostarczanie:

- 1) środków utrzymania (zaspokajanie standardowych, bieżących potrzeb uprawnionego w postaci: pożywienia, ubrania, mieszkania, opału, niezbędnych przedmiotów umożliwiających przebywanie w środowisku społecznym i rodzinie);
- 2) środków wychowania (starania o zdrowie uprawnionego, o jego rozwój fizyczny i umysłowy, stworzenie możliwości zdobycia wykształcenia, zapewnienie dostępu do dóbr kultury).

Art. 128 k.r.o.

Obowiązek dostarczania środków utrzymania, a w miarę potrzeby także środków wychowania (obowiązek alimentacyjny) obciąża krewnych w linii prostej oraz rodzeństwo.

Należy odróżnić:

- 1) potencjalny obowiązek alimentacyjny (pojawia się wraz z powstaniem stosunku rodzinnoprawnego bądź innego, z którym Kodeks rodzinny i opiekuńczy wiąże jego powstanie);
- 2) skonkretyzowaną formę obowiązku alimentacyjnego w postaci roszczenia przysługującego konkretnej osobie jako uprawnionemu do alimentacji o zapłatę alimentów wobec zobowiązanego do alimentacji (pojawia się dopiero w razie zaistnienia określonych w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym przesłanek).

Co to są alimenty?

Słowo „alimenty” pochodzi od łacińskiego *alimentum*, co oznacza „pokarm” (nie na darmo niejeden z nas pamięta z wyjazdów do Włoch, że *alimentari* to po prostu sklep spożywczy). We współczesnym rozumieniu alimenty to wszelkie środki (pieniężne, rzeczowe) wykorzystywane na bieżące utrzymanie osoby. Mogą stanowić przedmiot roszczenia dochodzonego na drodze sądowej – ich zasądzenia można domagać się zarówno w odrębnym procesie (sprawa o alimenty) przed sądem rodzinnym (sądem rejonowym), jak i przez jedno z roszczeń dochodzonych w sprawie o rozwód czy separację przed sądem rozwodowym (sądem okręgowym). Najczęstszymi sprawami o alimenty rozpatrywanymi przez sądy (zarówno jako samodzielne sprawy, jak i jako element spraw rozwodowych czy separacyjnych) są te pomiędzy rodzicami a dziećmi, w których sądy zasądzają alimenty od rodzica/rodziców na rzecz dzieci (zarówno małoletnich, jak i pełnoletnich niemających możliwości samodzielnego utrzymania się, przy czym te ostatnie nie mogą być objęte wyrokiem kończącym sprawę o rozwód czy separację). Na drugim miejscu plasują się spory o alimenty na rzecz aktualnego bądź byłego współmałżonka. Rzadziej dochodzi do konfliktów na tym tle pomiędzy rodzicami a dorosłymi i samodzielnymi dziećmi, kiedy to rodzice występują przeciwko dzieciom o zasądzenie odpowiedniej sumy na pokrycie kosztów utrzymania. Możliwe są również spory o alimenty pomiędzy osobami o innym stopniu pokrewieństwa bądź powinowactwa.

Postać świadczeń alimentacyjnych:

- 1) świadczenia pieniężne;
- 2) świadczenia w naturze.

Uprzywilejowana pozycja osoby dochodzącej alimentów

Osoba dochodząca alimentów ma szereg przywilejów wynikających z przepisów prawa. Wynika to z wagi alimentacji jako obowiązku rodzinnego, a co za tym idzie – potrzeby uregulowania tej kwestii w sposób jak najmniej uciążliwy dla osoby domagającej się od członka rodziny dostarczania środków utrzymania.

Wśród przywilejów, jakimi cieszy się osoba uprawniona do alimentów, możemy wymienić:

- 1) zwolnienie od kosztów sądowych (co obejmuje zarówno koszty dochodzenia alimentów przed sądem, jak i koszty postępowania egzekucyjnego) – dotyczy to zarówno sytuacji, gdy uprawniony dochodzi roszczeń alimentacyjnych, jak i gdy zostaje pozwany w sprawie o ograniczenie bądź całkowite wyeliminowanie alimentacji (o obniżenie alimentów bądź o ustalenie, że obowiązek alimentacyjny ustał) (art. 96 ust. 1 pkt 2 u.k.s.s.c.);
- 2) zwolnienie od obowiązku ponoszenia opłaty skarbowej (dotyczy to zarówno wydawania odpisów aktów stanu cywilnego – z reguły skróconych odpisów aktów urodzenia, jak i opłaty od pełnomocnictwa) (art. 2 ust. 1 pkt 1 lit. a u.o.s.);
- 3) możliwość wniesienia powództwa do sądu rejonowego właściwego ze względu na miejsce zamieszkania osoby uprawnionej (art. 32 k.p.c.);
- 4) zabezpieczenie roszczeń alimentacyjnych może opiewać na pełną kwotę kosztów utrzymania uprawnionego (art. 753 § 1 k.p.c.), gdyż w tym przypadku nie działa ogólna reguła postępowania zabezpieczającego, zgodnie z którą zabezpieczenie nie może zmierzać do zaspokojenia roszczenia (art. 731 k.p.c.);

- 5) w przypadku wniosku o zabezpieczenie alimentów – brak konieczności wykazywania interesu prawnego, wystarczające jest uprawdopodobnienie roszczenia (art. 753 § 1 k.p.c.);
- 6) nadawanie przez sąd wyrokom zasądzającym alimenty rygoru natychmiastowej wykonalności (art. 333 § 1 pkt 1 k.p.c.);
- 7) przywileje przysługujące wierzycielowi alimentacyjnemu w postępowaniu egzekucyjnym, m.in. nadawanie przez sąd tytułom egzekucyjnym zasądzającym alimenty klauzuli wykonalności z urzędu (tj. bez konieczności składania wniosku przez wierzyciela), większy zakres obowiązków komornika w przypadku egzekucji roszczeń alimentacyjnych, mniejszy zakres ograniczeń egzekucji (art. 1081–1088 k.p.c.);
- 8) możliwość uzyskiwania świadczenia z Funduszu Alimentacyjnego – w razie bezskutecznej egzekucji alimentów od dłużnika alimentacyjnego (art. 9 i n. u.p.o.u.a.);
- 9) penalizację uchylania się od alimentacji – niewywiązywanie się od obowiązku alimentacji jest przestępstwem ściganym na wniosek (typ podstawowy przestępstwa niealimentacji – art. 209 § 1 k.k.) bądź z urzędu (typ kwalifikowany przestępstwa niealimentacji – art. 209 § 1a k.k.);
- 10) pełne zwolnienie z opodatkowania podatkiem dochodowym alimentów na rzecz dzieci, które nie ukończyły 25. roku życia, oraz – bez względu na wiek – dzieci niepełnosprawnych, które zgodnie z odrębnymi przepisami otrzymują zasiłek (dodatek) pielęgnacyjny lub rentę socjalną (art. 21 ust. 1 pkt 127 lit. a u.p.d.o.f.);
- 11) częściowe (do wysokości nieprzekraczającej 700 zł miesięcznie) zwolnienie z opodatkowania podatkiem dochodowym alimentów na rzecz innych osób niż dzieci, które nie ukończyły 25. roku życia, oraz – bez względu na wiek – dzieci niepełnosprawnych, otrzymanych na podstawie wyroku sądu lub ugody sądowej (art. 21 ust. 1 pkt 127 lit. b u.p.d.o.f.).

Szerzej o wymienionych powyżej przywilejach osób dochodzących alimentów będzie mowa w dalszych częściach książki, poświęconych danemu zagadnieniu.

Kodeks rodziny i opiekuńczy reguluje:

- 1) obowiązek alimentacyjny między krewnymi a powinowatymi (art. 128–144 k.r.o.);
- 2) obowiązek przyczyniania się do zaspokojenia potrzeb rodziny jako całości (art. 27 i 28 k.r.o.).

Kolejność obowiązku alimentacyjnego

Rodzina to grupa osób powiązanych ze sobą w różny sposób. Nakazy moralności wymagają, by członkowie rodziny udzielali sobie nawzajem wsparcia, w tym wsparcia materialnego, kierując się zasadą, że im bliższe więzy rodzinne, tym wsparcie powinno być znaczniejsze. Odzwierciedleniem tych moralnych wymogów są obowiązki prawne wynikające z przepisów prawa, a konkretnie Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Normy prawa rodzinnego ustalają również kolejność osób zobowiązanych do alimentowania innych członków rodziny, realizując naturalne wymogi moralności.

Kryteria ustalania kolejności obowiązku alimentacyjnego:

- 1) obowiązek alimentacyjny obciąża zstępnych przed wstępnymi, a wstępnym przed rodzeństwem – jeżeli uprawniony ma kilku krewnych o różnym stopniu pokrewieństwa, obowiązek alimentacyjny obciąża wyłącznie zstępnych, tj. jego dzieci czy wnuki; wstępni, tj. rodzice, dziadkowie itp., będą obowiązani do alimentacji dopiero wtedy, gdy nie ma zstępnych bądź nie mogą zrealizować swojego obowiązku; brat czy siostra będą obowiązani do alimentacji dopiero w braku wstępnych bądź niemożności realizacji przez wstępnych tego obowiązku;
- 2) jeżeli jest kilku zstępnych lub wstępnych, obowiązek alimentacyjny obciąża bliższych stopniem przed dalszymi; jeżeli uprawniony ma zarówno dzieci, jak i wnuki, do alimentacji w pierwszej kolejności obowiązane są dzieci; jeżeli uprawniony ma rodziców, dziadków i pradiadków, alimentować go powinni w pierwszej kolejności rodzice.

Obowiązek alimentacyjny nie obciąża dzieci rodzeństwa (bratanków, siostrzeńców) ani rodzeństwa rodziców uprawnionego (wujów, ciotki).

Zobowiązani do alimentacji:

- 1) w pierwszej kolejności – rodzic, małżonek (były małżonek), dziecko;
- 2) w dalszej kolejności – dziadkowie, rodzeństwo;
- 3) niezależnie od kolejności (na zasadach współżycia społecznego) – pasierb.

FAQ

Mam wyrok zasądający alimenty od mojego byłego partnera na naszego syna. Były partner wyjechał do pracy za granicę i słuch po nim zaginął, nie płaci alimentów, komornik nie jest w stanie ściągnąć nawet złotówki. Czy mogę ten wyrok egzekwować od rodziców byłego, którzy mają dobre emerytury, a jeszcze trochę dorabiają?

Nie. Obowiązek alimentacyjny byłego partnera skonkretyzowany w wyroku sądu nie przechodzi automatycznie na jego rodziców. Niezbędne jest uzyskanie tytułu wykonawczego (wyroku sądu opatrzonego klauzulą wykonalności, ewentualnie ugody sądowej czy ugody zawartej przed mediatorem i zatwierdzonej przez sąd) w stosunku do rodziców byłego partnera. Musi pani zatem w imieniu syna wystąpić do sądu o alimenty od jego dziadków ojczystych (rodziców ojca). Trzeba wykazać, że nie jest pani w stanie uzyskać świadczeń od ojca dziecka, np. załączając zaświadczenie od komornika.

Wstępni:	rodzice, dziadkowie, pradziadkowie itp.
Zstępni:	dzieci, wnuki, prawnuki itp.
Krewni w linii prostej:	dziadkowie – rodzice – dzieci itp.
Krewni w linii bocznej:	rodzeństwo – dzieci rodzeństwa; rodzeństwo rodziców (wujostwo)

Obowiązek alimentacyjny zobowiązanego w dalszej kolejności powstaje, gdy (wystarczy spełnienie jednego z tych warunków) (art. 132 k.r.o.):

- 1) nie ma osoby zobowiązanej w bliższej kolejności (np. rodzic zmarł);
- 2) osoba zobowiązana w bliższej kolejności nie jest w stanie uczynić zadość swojemu obowiązкови (np. znajduje się w bardzo trudnej sytuacji życiowej z powodu choroby bądź uwarunkowań rodzinnych);
- 3) uzyskanie od tej osoby na czas potrzebnych uprawnionemu środków utrzymania jest niemożliwe lub połączone z nadmiernymi trudnościami (np. osoba ta wyjechała za granicę, a egzekucja alimentów z jej wynagrodzenia uzyskiwanego za granicą jest utrudniona).

Z życia wzięte...

Alimenty od matki czy od brata

Emilia S. wystąpiła do Sądu Rejonowego w Kędzierzynie-Koźlu o alimenty od swojego brata Leona Z. Argumentowała, że jest osobą schorowaną, całkowicie niezdolną do pracy, utrzymuje się jedynie z niewielkiej renty, z której nie jest w stanie pokryć wszystkich swoich usprawiedliwionych potrzeb. Ponadto nie ma żadnego majątku, a naganne moralnie działania brata sprawiły, że została pozbawiona zachowku po zmarłym ojcu. Sąd uwzględnił w części roszczenie kobiety i zasądził od jej brata alimenty po 400 zł miesięcznie. Uznał, że co prawda żyje jeszcze matka procesującego się rodzeństwa, ale jest już sędziwą osobą, jej emerytura wystarcza jedynie na pokrycie jej niezbędnych potrzeb, zaś obciążenie staruszki alimentami na rzecz córki prowadziłoby do jej niedostatku. Tym samym sąd uznał, że obowiązek alimentacyjny powinien obciążać osobę zobowiązaną do alimentacji w dalszej kolejności (tj. brata), gdyż matka jako osoba zobowiązana do alimentacji w bliższej kolejności nie byłaby w stanie – z uwagi na swoją sytuację osobistą i finansową – uczynić zadość swemu obowiązкови.

Kolejność obowiązku alimentacyjnego w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym

Art. 128.

Obowiązek dostarczania środków utrzymania, a w miarę potrzeby także środków wychowania (obowiązek alimentacyjny), obciąża krewnych w linii prostej oraz rodzeństwo.

Art. 129.

§ 1. Obowiązek alimentacyjny obciąża zstępnych przed wstępnymi, a wstępnych przed rodzeństwem; jeżeli jest kilku zstępnych lub wstępnych – obciąża bliższych stopniem przed dalszymi.

§ 2. Krewnych w tym samym stopniu obciąża obowiązek alimentacyjny w częściach odpowiadających ich możliwościom zarobkowym i majątkowym.

Art. 130.

Obowiązek jednego małżonka do dostarczania środków utrzymania drugiemu małżonkowi po rozwiązaniu lub unieważnieniu małżeństwa albo po orzeczeniu separacji wyprzedza obowiązek alimentacyjny krewnych tego małżonka.

Art. 132.

Obowiązek alimentacyjny zobowiązanego w dalszej kolejności powstaje dopiero wtedy, gdy nie ma osoby zobowiązanej w bliższej kolejności albo gdy osoba ta nie jest w stanie uczynić zadość swemu obowiązkowi lub gdy uzyskanie od niej na czas potrzebnych uprawnionemu środków utrzymania jest niemożliwe lub połączone z nadmiernymi trudnościami.

Zasada równości wszystkich dzieci

W polskim prawie obowiązuje zasada równości wszystkich dzieci – oznacza to, że nie ma znaczenia, czy dziecko pochodzi z małżeństwa, czy też jest dzieckiem pozamałżeńskim. Każde z dzieci ma takie same prawa i obowiązki wobec rodzica, którym odpowiadają prawa i obowiązki rodzica wobec dziecka. Zasada równości wszystkich dzieci realizuje się również w tym, iż dziecko, które wcześniej wystąpiło o alimenty, nie może znaleźć się w sytuacji bardziej uprzywilejowanej w stosunku do potomka, który o alimenty wystąpił później (tak: wyrok SN z 6.03.1963 r., III CR 88/62, OSNC 1964/5, poz. 98).

Czy to prawda, że...

...dzieci pochodzące z małżeństwa są bardziej uprzywilejowane w dochodzeniu alimentów od dzieci pozamałżeńskich?

Nie. W polskim prawie obowiązuje zasada równości wszystkich dzieci, co oznacza, że zakres obowiązków rodzica względem dziecka nie jest uzależniony od tego, czy dziecko pochodzi z małżeństwa, czy też ze związku nieformalnego.

Uchylenie się od świadczeń alimentacyjnych; wygaśnięcie obowiązku alimentacyjnego

Trzeba odróżnić dwie sytuacje: czym innym jest uchylenie się od świadczeń alimentacyjnych, czym innym zaś wygaśnięcie (ustanie) obowiązku alimentacyjnego. Uchylenie się od świadczeń alimentacyjnych następuje wówczas, gdy co do zasady obowiązek alimentacyjny zobowiązanego wobec uprawnionego trwa (nie wygasa), jednak z określonych przyczyn (np. z powołaniem się na zasady współżycia społecznego) zobowiązany może uchylić się od wykonywania świadczeń alimentacyjnych jako formy realizacji obowiązku alimentacyjnego. Natomiast z ustaniem (wygaśnięciem) obowiązku alimentacyjnego mamy do czynienia wówczas, gdy obciążający daną osobę obowiązek dostarczania uprawnionemu środków utrzymania (a w przypadku małoletniego dziecka również środków wychowania) ostatecznie wygasa (ustaje), odpadły bowiem przesłanki, od których zależy istnienie tegoż obowiązku (np. dorosłe dziecko uzyskało możliwość samodzielnego utrzymania się w wyniku zdobycia uprawnień zawodowych czy ukończenia danego etapu edukacji).

Obowiązek alimentacyjny – wynikający z przepisu prawa i będący rezultatem stosunku pokrewieństwa, powinowactwa lub innej relacji, z którą przepisy wiążą jego powstanie, obowiązek dostarczania środków utrzymania innej osobie i jej wychowania obciążający daną osobę fizyczną.

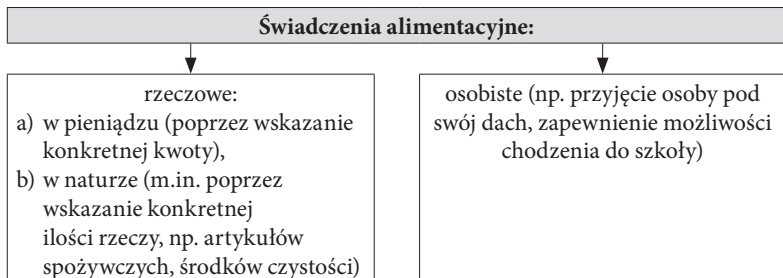
Świadczenia alimentacyjne – wyrażone w pieniądzu (poprzez wskazanie konkretnej kwoty) bądź w naturze (m.in. poprzez wskazanie konkretnej ilości rzeczy, np. artykułów spożywczych, środków czystości) albo polegające na osobistych działaniach (np. przyjęcie osoby pod swój dach) świadczenia jednej osoby na rzecz drugiej (np. rodzica na rzecz małoletniego dziecka), będące realizacją wynikającego z przepisu prawa obowiązku alimentacyjnego.

Kiedy można uchylić się od świadczeń alimentacyjnych?

Kodeks rodzinny i opiekuńczy wymienia różne sytuacje, które powodują, że zobowiązany do alimentacji może uchylić się od świadczeń alimentacyjnych na rzecz danego uprawnionego. Są to następujące sytuacje:

- 1) w każdej relacji (z wyłączeniem relacji rodzic – małoletnie dziecko) – z powołaniem się na zasady współżycia społecznego, jeżeli żądanie alimentów jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego (art. 144¹ k.r.o.);
- 2) w relacjach rodzic – małoletnie dziecko – jedynie w sytuacji całkowitego braku jakichkolwiek możliwości zarobkowych czy majątkowych; w takim przypadku podstawą uchylenia się od świadczeń alimentacyjnych nie może być okoliczność, że realizacja świadczeń byłaby dla rodzica nadmiernym ciężarem; rodzic ma obowiązek podzielić się z małoletnim dzieckiem nawet skromnym zarobkiem (zasada „ostatniej kromki chleba”);
- 3) w relacjach rodzic – pełnoletnie i niesamodzielne dziecko – rodzice mogą uchylić się od świadczeń alimentacyjnych względem dziecka pełnoletniego, które nie jest jeszcze w stanie utrzymać się samodzielnie i które nie ma dochodów z majątku wystarczających na pokrycie kosztów jego utrzymania i wychowania, jeżeli:
 - a) są one połączone z nadmiernym dla nich uszczerbkiem lub
 - b) jeżeli dziecko nie dokłada starań w celu uzyskania możliwości samodzielnego utrzymania się (art. 133 § 3 k.r.o.);

- 4) w relacjach między rodzeństwem – w stosunku do rodzeństwa zobowiązany może uchylić się od świadczeń alimentacyjnych, jeżeli są one połączone z nadmiernym uszczerbkiem dla niego lub dla jego najbliższej rodziny (art. 134 k.r.o.).

Zasady współżycia społecznego a obowiązek alimentacyjny

Zdarzają się sytuacje, gdy domaganie się od danej osoby realizacji obowiązku alimentacyjnego będzie niezgodne z zasadami współżycia społecznego, czyli z powszechnie aprobowanymi normami zachowań społecznych. Będą to z reguły następujące sytuacje:

- 1) gdy uprawniony do alimentów dopuszczał się bądź dopuszcza wobec zobowiązanego czy jego najbliższych rażąco nagannych zachowań (np. godzi w jego dobre imię, godność czy nietykalność osobistą poprzez przemoc fizyczną, psychiczną, oczernianie, intrygi, wysyłanie donosów itp.);
- 2) gdy okoliczności warunkujące żądanie alimentów powstały z zawnionych przyczyn leżących po stronie uprawnionego (np. wskutek uzależnienia od alkoholu, narkotyków czy hazardu).

Nowelizacją Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z 6.11.2008 r. wprowadzono art. 144¹, zgodnie z którym obowiązany może uchylić się od wykonania obowiązku alimentacyjnego względem uprawnionego, jeżeli żądanie alimentów jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. W poprzednim stanie prawnym uchylenie się od obowiązku

alimentacyjnego z powołaniem się na zasady współżycia społecznego było możliwe na podstawie klauzuli generalnej z art. 5 k.c. Obecnie mamy w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym samodzielną podstawę prawną umożliwiającą w sytuacjach szczególnych oddalenie powództwa o alimenty z uwagi na względy moralne mieszczące się w kategorii zasad współżycia społecznego.

Słusznie ustawodawca z góry wyłączył możliwość powoływania się na tę podstawę prawną przez rodziców obowiązanych do świadczeń alimentacyjnych wobec ich małoletnich dzieci. Trudno bowiem znaleźć moralne uzasadnienie uchylenia się od alimentacji osoby małoletniej, nawet jeżeli sprawia ona problemy wychowawcze czy zachowuje się w sposób niezasługujący na aprobatę.

W praktyce możliwość powołania się na zasady współżycia społecznego celem uchylenia się od obowiązku alimentacyjnego ma zastosowanie w relacjach między małżonkami bądź byłymi małżonkami, a także wtedy, gdy alimentów domaga się od rodzica pełnoletnie dziecko bądź odwrotnie – z roszczeniem takim występuje rodzic wobec dorosłego dziecka.

Na art. 144¹ k.r.o. można powołać się w następujących sytuacjach procesowych:

- 1) w sporze o świadczenia alimentacyjne (w każdego rodzaju sprawie pomiędzy dorosłymi członkami rodziny, np. w sprawie o rozwód, separację, zasądzenie kwoty na zaspokojenie potrzeb rodziny, alimenty), w której uprawniony domaga się alimentów;
- 2) w sporze o obniżenie alimentów bądź o ustalenie ustania obowiązku alimentacyjnego – zainicjowanym przez osobę zobowiązaną do alimentacji.

Artykuł 144¹ k.r.o. ma zastosowanie jedynie w relacjach pomiędzy dorosłymi członkami rodziny. Nie można uchylić się od obowiązku alimentacyjnego wobec małoletniego dziecka, powołując się na zasady współżycia społecznego.

Art. 144¹ k.r.o.

Zobowiązany może uchylić się od wykonania obowiązku alimentacyjnego względem uprawnionego, jeżeli żądanie alimentów jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Nie dotyczy to obowiązku rodziców względem ich małoletniego dziecka.

Nadużycie prawa przy dochodzeniu alimentów

Mogą zdarzyć się sytuacje, gdy dochodzenie alimentów, szczególnie w wygórowanej wysokości, może zostać uznane za nadużycie prawa podmiotowego. Taka sytuacja była przedmiotem rozstrzygnięcia w jednym z orzeczeń Sądu Najwyższego. Mężczyzna został pozwany przez żonę i córkę o alimenty w wysokości nieadekwatnej w stosunku do jego zarobków. Zbiegło się to z urodzeniem dziecka pozamałżeńskiego mężczyzny oraz złożeniem przez matkę dziecka pozwu o ustalenie ojcostwa i alimenty. Fakt, że pozwany nadal zamieszkiwał z żoną i córką, nie był co prawda przesądzającą okolicznością świadczącą o fikcyjności procesu o alimenty, ale wywoływał wątpliwości co do prawdziwych intencji powódek. W części roszczenie córki pochodzącej z małżeństwa zostało uwzględnione, gdyż jako dziecko również miała prawo do świadczeń alimentacyjnych od ojca – ich zakres został jednak przez sąd urealniony, pozostając w zgodzie z zarobkami pozwanego oraz kosztami utrzymania małoletniej. Jak czytamy w uzasadnieniu tego wyroku: „Po stronie uprawnionego do alimentacji może nastąpić nadużycie prawa polegające na żądaniu – w porozumieniu z osobą zobowiązaną do alimentacji – alimentów nadmiernych w celu pokrzywdzenia innej osoby, również uprawnionej do alimentacji” (wyrok SN z 6.03.1963 r., III CR 88/62, OSNC 1964/5, poz. 98).

Z życia wzięte...**W starym sędzie**

Józef K., rolnik indywidualny w niedużej wsi na Dolnym Śląsku. Żona, dwoje pełnoletnich dzieci. W małżeństwie układało się poprawnie, bez fajerwerków. Zdarzało mu się wpaść do remizy na zabawę,

wypić kilka piw, obściskać jakąś dziewczynę. Latem 2016 r. wyszedł z zabawy z panną z sąsiedniej wsi, oboje trochę wypili. Uparł się, że dziewczynę odprowadzi. I przy tym odprowadzaniu, gdy przechodzili przez wiśniowy sad starego Kowalskiego, zatrzymali się... Dziewczyna zaszła w ciążę, urodziła zdrowego chłopczyka. Józef nie uznał dziecka, do końca się wypierał. A kiedy do sądu trafiła sprawa o ustalenie ojcostwa i o alimenty, uzgodnił z dorosłymi już dziećmi, że pozwą go o alimenty i to w wysokości znacznie przekraczającej ich koszty utrzymania. Plan był taki, by panna z dzieckiem dostała jak najmniej, najlepiej nic. Sąd rejonowy w nieodległym mieście oddalił powództwa dorosłych dzieci Józefa, uznając, że są już dorośli, uczą się zaocznie i nie ma przeszkód, by podjęły pracę. W uzasadnieniu co prawda sędzia nie wspomniał, że ma świadomość powiązania obydwu spraw z powództwa dorosłych dzieci Józefa ze sprawą dotyczącą dziecka pozamałżeńskiego, jednak oczywiste było, że zbieżność czasowa tych trzech postępowań nie umknęła uwadze sądu. Badania genetyczne wykazały, że Józef jest ojcem niemowlęcia, sąd w wyroku ustalił zatem jego ojcostwo, zasądził alimenty na malucha, zaś jego matce przyznał 2000 zł na pokrycie kosztów związanych z ciążą, porodem i położeniem. I tak po raz kolejny sprawdziły się słowa mojej mamy, doświadczonego sędziego rodzinnego, odnośnie do przypadkowego rodzicielstwa: „Pięć minut przyjemności, a 20 lat chowania”.

Przedawnienie roszczeń alimentacyjnych

Jak każde roszczenie majątkowe również roszczenia alimentacyjne ulegają przedawnieniu. Zgodnie z art. 137 § 1 k.r.o. roszczenia o świadczenia alimentacyjne przedawniają się z upływem lat trzech. Nie oznacza to jednak, że w każdym przypadku uprawniony może wystąpić z roszczeniem o zasądzenie świadczeń za cały trzyletni okres poprzedzający wniesienie powództwa. Artykuł 137 § 2 k.r.o. wprowadza zasadę ograniczonej możliwości dochodzenia alimentów wstecznych – możliwość taka dotyczy jedynie niezaspokojonych potrzeb uprawnionego z czasu przed wniesieniem powództwa o alimenty bądź zobowiązań

zaciągniętych przez niego bądź jego przedstawiciela ustawowego dla zaspokojenia potrzeb (np. pożyczek, kredytów, zaległości w opłatach za mieszkanie czy media). Również w sytuacji, gdy obowiązek alimentacyjny został stwierdzony tytułem wykonawczym (wyrokiem sądu, ugodą sądową, zatwierdzoną przez sąd ugodą przed mediatorem, opatrzonym klauzulą wykonalności aktem notarialnym zawierającym oświadczenie dłużnika o poddaniu się egzekucji wprost z tego aktu), przedawnienie roszczenia o alimenty wynosi trzy lata (art. 125 § 1 k.c.).

Art. 137 § 1 k.r.o.

Roszczenia o świadczenia alimentacyjne przedawniają się z upływem lat trzech.

Z życia wzięte...**Prokrestynacja w dochodzeniu alimentów nie popłaca**

Rozwiedli się z jego wyłącznej winy, bo nie stronił od alkoholu ani towarzystwa innych kobiet. Dzieci były już wtedy dorosłe. Jeszcze w toku sprawy sąd zabezpieczył alimenty na jej rzecz po 1000 zł miesięcznie, bo zarabiała znacznie mniej. W wyroku rozwodowym podniósł tę kwotę do 1500 zł. On, prywatny przedsiębiorca z branży ubezpieczeniowej, ciągle narzekający na koniunkturę, od początku nie płacił alimentów na żonę w pełnej wysokości wynikającej z rozstrzygnięć sądu. Kumulowały się zaległości. Ona, licząc jeszcze na reaktywację relacji z mężem, nie chciała stawiać sprawy na ostrzu noża ani nie występowała z wnioskiem do komornika o egzekucję zaległych alimentów. Gdy po kilku latach nabrała pewności, że mąż ułożył sobie życie z inną kobietą, która spodziewa się dziecka, i już nie warto liczyć na jego powrót, postanowiła upomnieć się o zaległe pieniądze. Była bardzo zdziwiona, gdy okazało się, że komornik nie będzie ściągał całości zaległości – te bowiem w części uległy przedawnieniu.

Alimenty a podatki

Z punktu widzenia prawa podatkowego uzyskane alimenty są tzw. przychodem z innych źródeł i podlegają opodatkowaniu na zasadzie kasowej, tj. wtedy, gdy zostały faktycznie wypłacone osobie uprawnionej. Uprzywilejowanie alimentów jako świadczeń mających na celu zaspokojenie podstawowych potrzeb bytowych przejawia się również na gruncie prawa podatkowego. Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych przewiduje dla dochodów stanowiących alimenty zwolnienie przedmiotowo-podmiotowe (art. 21 ust. 1 pkt 127 lit. a i b u.p.d.o.f.). Zgodnie z tym przepisem zwolnione od podatku, bez względu na ich wysokość, są alimenty na rzecz dzieci, które nie ukończyły 25. roku życia oraz – bez względu na wiek – dzieci, które zgodnie z odrębnymi przepisami otrzymują zasiłek (dodatek) pielęgnacyjny lub rentę socjalną. Zwolnienie dotyczy zarówno sytuacji, gdy obowiązek alimentacyjny wynika z orzeczenia sądu, ugody sądowej czy ugody zawartej przed mediatorem, jak i wówczas, gdy jest realizowany przez zobowiązane go dobrowolnie w sposób niesformalizowany. Nie ma żadnego limitu kwotowego warunkującego zastosowanie zwolnienia.

Inaczej, bardziej restrykcyjnie z fiskalnego punktu widzenia, zostały uregulowane zasady opodatkowania podatkiem dochodowym alimentów na rzecz innych osób niż dzieci. W tym przypadku zwolnienie jest limitowane do wysokości nieprzekraczającej 700 zł miesięcznie. Zwolnienie przysługuje tylko wtedy, gdy obowiązek alimentacyjny wynika z orzeczenia sądowego bądź ugody zawartej przed sądem. Warunki te muszą być spełnione łącznie. Bez znaczenia dla kwestii opodatkowania pozostaje to, w jaki sposób alimenty zostaną wypłacone – jeżeli z orzeczenia sądu bądź ugody sądowej wynika obowiązek alimentacyjny w kwocie nieprzekraczającej 700 zł miesięcznie, a osoba uprawniona otrzyma w jednym miesiącu alimenty należne za dłuższy okres niż miesiąc, przychód z tego tytułu nie będzie podlegał opodatkowaniu. Nadwyżka alimentów na rzecz osób innych niż dzieci ponad kwotę 700 zł miesięcznie nie korzysta ze zwolnienia z podatku i jest opodatkowana na zasadach ogólnych – należy doliczyć ją w zeznaniu rocznym do pozostałych przychodów i opodatkować według skali podatkowej.

Art. 21 u.p.d.o.f.

1. Wolne od podatku dochodowego są: (...)

127) alimenty:

- a) na rzecz dzieci, które nie ukończyły 25. roku życia, oraz dzieci bez względu na wiek, które zgodnie z odrębnymi przepisami otrzymują zasiłek (dodatek) pielęgnacyjny lub rentę socjalną,
- b) na rzecz innych osób niż wymienione w lit. a, otrzymane na podstawie wyroku sądu lub ugody sądowej, do wysokości nieprzekraczającej miesięcznie 700 zł; (...)

FAQ

Sąd w wyroku rozwodowym zasądził na moją rzecz, jako małżonka niewinnego, alimenty w kwocie po 600 zł miesięcznie. Mąż tych alimentów nie płacił. Początkowo nie dochodziłam ich przez komornika, ale potem moja sytuacja życiowa pogorszyła się i złożyłam wniosek o egzekucję. Ostatnio komornik zajął byłemu mężowi konto i przelał mi całą zaległość – ponad 10 000 zł. Czy muszę z tego tytułu zapłacić podatek dochodowy?

Nie. Alimenty, które uzyskała pani w wyroku rozwodowym, korzystają ze zwolnienia z podatku dochodowego, skoro nie przekraczają kwoty 700 zł miesięcznie. Nawet jeśli dostała pani jednorazowo większą kwotę jako spłatę zaległości alimentacyjnych, nie musi pani płacić podatku – kluczowe jest bowiem, jaka kwota wynika z orzeczenia sądu i czy mieści się w ustawowym limicie warunkującym skorzystanie ze zwolnienia podatkowego. Dla celów podatkowych nie ma znaczenia sposób wypłaty należności.

Alimenty a zdolność kredytowa

Alimenty nie pozostają bez wpływu na zdolność kredytową. Należy przy tym pamiętać, że każdy bank prowadzi własną politykę kredytową, a co za tym idzie – w odmienny sposób ocenia zdolność kredytową osoby wnioskującej o kredyt czy pożyczkę. Zatem poniższe stwierdzenia mają charakter bardzo ogólny i wymagają weryfikacji w konkretnej

sytuacji, w tym w odniesieniu do konkretnego banku. Bez wątpienia zasądzone alimenty – jako jeden ze stałych comiesięcznych wydatków osoby zobowiązanej do ich płacenia – mają wpływ na obniżenie zdolności kredytowej. Z drugiej strony uzyskiwane alimenty nie zawsze będą tę zdolność podnosiły. Jeżeli bowiem – a tak jest zazwyczaj – alimenty są przyznane na dzieci, otrzymujący je rodzic jest przez banki traktowany jedynie jako osoba zarządzająca tymi środkami, nie zaś ich właściciel. Sprawia to, że tego rodzaju alimenty nie wpływają na podniesienie zdolności kredytowej rodzica sprawującego opiekę nad potomstwem. Należy jednak pamiętać, że bank przy ocenie zdolności kredytowej bada liczbę osób na utrzymaniu osoby wnioskującej o kredyt, a także ogólne koszty utrzymania rodziny – w tym zakresie alimenty na rzecz dzieci obniżają te koszty, zwiększając tym samym zdolność kredytową. Warunkiem jest legitymowanie się orzeczeniem sądowym zasądzającym alimenty, a także faktyczne otrzymywanie tych świadczeń na konto bankowe.

Natomiast alimenty otrzymywane przez osobę dorosłą ubiegającą się o kredyt jako uprawnioną do alimentacji (np. przez małżonka bądź byłego małżonka) są jej dochodem brany pod uwagę przy ocenie jej zdolności kredytowej.

Złap dystans

* * *

Alimenty: podatek konsumpcyjny.

Mieczysław Miszewski, „Odra” nr 1 (227), styczeń 1980

Rozdział 2

RODZAJE ROSZCZEŃ O CHARAKTERZE ALIMENTACYJNYM

Jesteśmy dziećmi szczęścia, wciąż czekającymi na zaległe alimenty.

Wiesław Brudziński

Roszczenia alimentacyjne i quasi-alimentacyjne

Polskie prawo przewiduje kilka rodzajów roszczeń spełniających funkcję alimentacyjną. Można podzielić je na dwie grupy: roszczenia alimentacyjne *sensu stricto* oraz roszczenia alimentacyjne *sensu largo* (zbliżone do alimentacyjnych, quasi-alimentacyjne). Te pierwsze można dodatkowo dzielić według kryterium podmiotowego – w relacjach między jakimi osobami są podnoszone oraz z czyjej inicjatywy.

Źródłem obowiązku alimentacyjnego są:

- 1) pokrewieństwo (najczęściej) bądź powinowactwo (rzadko);
- 2) instytucje prawne, z którymi przepisy łączą istnienie obowiązku alimentacyjnego (małżeństwo, przysposobienie);
- 3) powiązania podobne do rodzinnych (obowiązek ojca dziecka pozamałżeńskiego zapewnienia matce tego dziecka przez pewien czas środków utrzymania – art. 141 i 142 k.r.o.; obowiązek dostarczania środków utrzymania i wychowania w stosunkach między pasierbem a ojczymem lub macochą – art. 144 k.r.o.).

Roszczenia spełniające funkcję alimentacyjną:

- 1) roszczenia o alimenty:
 - a) w relacjach rodzic – małoletnie dziecko,
 - b) w relacjach rodzic – pełnoletnie dziecko, gdy dziecko dochodzi alimentów,
 - c) w relacjach rodzic – pełnoletnie dziecko, gdy rodzic dochodzi alimentów,
 - d) w relacjach między małżonkami bądź byłymi małżonkami,
 - e) w relacjach dziadkowie – wnuki, gdy wnuk jest powodem,
 - f) w relacjach dziadkowie – wnuki, gdy dziadek bądź babcia jest powodem,
 - g) w relacjach między rodzeństwem,
 - h) w relacjach pasierb – ojczym (macocha),
 - i) w relacjach przysposabiający – przysposobiony,
 - j) w relacjach matka dziecka pozamałżeńskiego – ojciec dziecka pozamałżeńskiego;
- 2) roszczenia quasi-alimentacyjne (zbliżone do alimentacyjnych):
 - a) roszczenie o zaspokojenie potrzeb rodziny (art. 27 k.r.o.),
 - b) roszczenie o nakazanie wypłaty wynagrodzenia przysługującego małżonkowi do rąk drugiego małżonka (art. 28 k.r.o.).

Roszczenia alimentacyjne bądź zbliżone do alimentacyjnych mogą być podnoszone w relacjach:

- 1) rodzic – małoletnie dziecko;
- 2) rodzic – pełnoletnie dziecko, gdy dziecko jest powodem;
- 3) rodzic – pełnoletnie dziecko, gdy rodzic jest powodem;
- 4) między małżonkami bądź byłymi małżonkami;
- 5) dziadkowie – wnuki, gdy wnuki są powodami;
- 6) dziadkowie – wnuki, gdy dziadek bądź babcia jest powodem;
- 7) między rodzeństwem;
- 8) między pasierbem a ojczymem (macochą);
- 9) między przysposabiającym a przysposobionym;
- 10) między matką a ojcem dziecka pozamałżeńskiego.

Obowiązek alimentacyjny obejmuje:

- 1) istniejące więzy rodzinne;
- 2) osoby, między którymi więzy rodzinne ustały (obowiązek alimentacyjny między byłymi małżonkami – art. 60 k.r.o.; możliwość utrzymania alimentacji po rozwiązaniu przysposobienia – art. 125 § 1 k.r.o.).

Jakimi przesłankami kieruje się sąd, rozstrzygając o alimentach?

Rozstrzygając o alimentach, sąd kieruje się różnymi przesłankami w zależności od tego, jaka jest relacja pomiędzy stronami postępowania – innymi kryteriami będzie się kierował, rozpoznając sprawę o alimenty na rzecz małoletniego dziecka, innymi – gdy dziecko dochodzące alimentów jest pełnoletnie czy też gdy o alimenty występuje rodzic przeciwko jednemu ze swoich potomków.

W sprawach o alimenty rozstrzygające dla sądu przesłanki występujące po stronie osoby uprawnionej do alimentów to:

- 1) stan niesamodzielnosci dziecka, zasada równej stopy życiowej rodzica i dziecka – w sprawach pomiędzy rodzicami (rodzicem) a dzieckiem (małoletnim bądź pełnoletnim);
- 2) poziom starań pełnoletniego dziecka w celu uzyskania możliwości samodzielnego utrzymania się – w sprawach pomiędzy rodzicami (rodzicem) a pełnoletnim dzieckiem;
- 3) zakres samodzielności finansowej uprawnionego małżonka, zakres jego zaangażowania w funkcjonowanie rodziny, zasada równej stopy życiowej wszystkich członków rodziny, obniżenie poziomu życia małżonka niewinnego, niedostatek w stosunku do małżonka współwinnego bądź „wspólniewinnego” (gdy rozwód był orzeczony bez orzekania o winie) – w sprawach pomiędzy małżonkami bądź byłymi małżonkami;
- 4) niedostatek – we wszystkich innych sprawach;
- 5) dodatkowo w sprawach innych niż o alimenty na rzecz małoletniego dziecka – niezgodność postawy uprawnionego z zasadami współżycia społecznego.

W sprawach o alimenty rozstrzygające dla sądu przesłanki występujące po stronie osoby zobowiązanej do alimentów to:

- 1) możliwości zarobkowe i majątkowe;
- 2) sytuacja osobista mająca wpływ na zarabkowanie, rodzaje i wysokość kosztów utrzymania;
- 3) dodatkowo w sprawach innych niż o alimenty na rzecz małoletniego dziecka – okoliczność, że płacenie alimentów wiązałoby się dla zobowiązanego z nadmiernym uszczerbkiem.

Co to jest niedostatek?

Kodeks rodzinny i opiekuńczy nie definiuje pojęcia niedostatku. Z brzmienia art. 135 § 1 k.r.o. można wnosić, iż niedostatek występuje wtedy, gdy uprawniony nie może w pełni własnymi siłami, z własnych środków, zaspokoić swoich usprawiedliwionych potrzeb.

Alimenty a relacje stron, czyli alimenty a kwestie etyczne

Należy rozważyć, czy relacje pomiędzy uprawnionym do alimentów a zobowiązanym oraz postawa każdej ze stron mają wpływ na istnienie bądź zakres obowiązku alimentacyjnego. To częsty, filozoficzny można rzec, dylemat przy rozważaniach na temat prawa – na ile prawne powinności są zbieżne z nakazami moralności. Z reguły nasze wewnętrzne prawo moralne podpowiada nam, że powinna istnieć ta korelacja. I z reguły rzeczywiście tak jest – prawo stanowione mające formę obowiązujących w społeczeństwie norm prawnych idzie w parze z tym, co podpowiada nam wewnętrzne poczucie słuszności. Niejednokrotnie jednak kierowanie się intuicją prawną przy ocenie istnienia obowiązku prawnego bądź jego zakresu prowadzi nas na manowce. Tak się dzieje w przypadku posadowienia obowiązku alimentacyjnego w kontekst relacji pomiędzy uprawnionym do alimentacji a zobowiązanym do tego rodzaju świadczeń oraz postawy etycznej każdej z tych osób.

Co do zasady wzajemne stosunki uprawnionego i zobowiązanego nie mają wpływu na istnienie bądź zakres obowiązku alimentacyjnego.

Wynika to z dwóch przyczyn. Po pierwsze, istotą obowiązku alimentacyjnego jest zaspokajanie podstawowych potrzeb bytowych uprawnionego, do czego ma on prawo niezależnie od relacji stron czy jego moralnej postawy. Po drugie, ustawodawca wychodzi ze zdroworozsądkowego założenia, iż nieobciążenie obowiązkiem alimentacyjnym osoby zobowiązanej w pierwszej kolejności może prowadzić do przetrzucenia tego obowiązku na osoby zobowiązane w kolejności dalszej, co często byłoby sprzeczne z zasadami słuszności (tak: uchwała SN z 7.08.1974 r., III CZP 46/74, OSNC 1975/12, poz. 160). Tylko wyjątkowo relacje stron mogą wpływać na samo istnienie obowiązku alimentacyjnego bądź jego zakres. Tak się dzieje w przypadku alimentów wyrównawczych należnych byłemu małżonkowi, gdy druga strona ponosi wyłączną winę za rozkład pożycia.

Sąd, rozstrzygając konkretną sprawę, ma też możliwość zastosowania – jednak w wyjątkowych przypadkach – zasady, zgodnie z którą roszczenie może nie zostać uwzględnione z uwagi na zasady współżycia społecznego. Zasada taka – na poziomie ogólnym – wynika z art. 5 k.c., zaś na gruncie prawa rodzinnego znajduje konkretyzację w art. 144¹ k.r.o. (dodanym do Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego nowelizacją z 6.11.2008 r., obowiązującą od 13.06.2009 r.). Zgodnie z tym przepisem roszczenie o alimenty może zostać oddalone, jeżeli żądanie to jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Nie dotyczy to jednak obowiązku rodziców względem ich małoletniego dziecka.

Wzajemne stosunki między uprawnionym do alimentów a zobowiązanym, w tym postawa moralna uprawnionego bądź obowiązanej, nie mają co do zasady wpływu na istnienie bądź zakres obowiązku alimentacyjnego.

Art. 144¹ k.r.o.

Zobowiązany może uchylić się od wykonania obowiązku alimentacyjnego względem uprawnionego, jeżeli żądanie alimentów jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Nie dotyczy to obowiązku rodziców względem ich małoletniego dziecka.

Z życia wzięte...**Mąż fryzjerki**

W ciągu ostatnich kilku lat prowadziłam kilka spraw o rozwód bądź o alimenty z podobnym wątkiem głównym. Pan w trakcie małżeństwa albo związku nieformalnego stawał się pasożytem, bez skrupułów dawał się żonie czy partnerce utrzymywać, a jeszcze miał pretensje, gdy poziom życia był nie taki, jakiego oczekiwał. Najbardziej bulwersująca była sprawa mojej klientki fryzjerki, która – żeby zarobić na utrzymanie czteroosobowej rodziny, w tym spłatę kredytu na mieszkanie – harowała zmianowo w salonie w centrum handlowym, w niektóre dni do godziny 22.00, a jeszcze do domu przychodziły prywatnie klientki na trwałą czy farbowanie. Pan – w pełni zdrowy 30-latek – nie pracował, leżał całymi dniami na kanapie, synami też się nie zajmował, klientka musiała opłacać nianię, która przyprowadzała dzieci ze szkoły. Pan miał pretensje do żony – co nawet jego pełnomocnik podnosił w pismach procesowych – że przez prywatne klientki, które przychodzą do żony do domu, nie ma on warunków do odpoczynku... W sprawie rozwodowej uznawał alimenty na poziomie po 300 zł na każdego z synów, czyli łącznie 600 zł, twierdząc, że nie ma pracy, a utrzymuje się z pomocy finansowej rodziców. Sąd określił możliwości zarobkowe pozwanego na ok. 5000 zł, uwzględniając jego kwalifikacje (ukończone technikum samochodowe) oraz nienaganny stan zdrowia, i zasądził w wyroku alimenty po 1000 zł na każdego z chłopców.

Złap dystans

* * *

Zgadza się, trzecie alimenty w drodze! Ludzie, ile mnie te gruczoły kosztują, Pan Bóg mnie tymi gruczołami karze!

Bohumil Hrabal „Pabitele”

Rozdział 3

ZASPOKOJENIE POTRZEB RODZINY (ART. 27 K.R.O.)

Rodzina, ach rodzina.

*Rodzina nie cieszy, nie cieszy, gdy jest,
Lecz kiedy jej ni ma, samotnyś jak pies.*

„Rodzina, ach rodzina”, piosenka z repertuaru Kabaretu Starszych Panów,
sł. Jeremi Przybora, muz. Jerzy Wasowski

Obowiązek przyczyniania się do zaspokajania potrzeb rodziny

Zgodnie z art. 27 k.r.o. każde z małżonków ma obowiązek „przyczyniania się do zaspokajania potrzeb rodziny”, czyli – mówiąc wprost – finansowania tych potrzeb. Jest on konkretyzacją obowiązków wzajemnej pomocy i współdziałania dla dobra rodziny, które wiążą się z zawarciem małżeństwa i o których mowa w art. 23 k.r.o. Obowiązek ten trwa nawet w przypadku separacji faktycznej małżonków. Celem opartego na podstawie art. 27 k.r.o. obowiązku jest uzyskanie od obojga małżonków środków materialnych dla zapewnienia prawidłowego funkcjonowania rodziny jako całości oraz zaspokojenia uzasadnionych potrzeb jej poszczególnych członków, przy zachowaniu zasady równej stopy życiowej (uchwała SN z 16.12.1987 r., III CZP 91/86, OSNC 1988/4, poz. 42).

Świadczenia dochodzone na podstawie art. 27 k.r.o., choć nie są roszczeniami alimentacyjnymi *sensu stricto*, spełniają analogiczną

funkcję – w konsekwencji korzystają ze wszystkich przywilejów zastrzeżonych dla świadczeń alimentacyjnych.

Roszczeń wynikających z art. 27 k.r.o. jeden z małżonków może dochodzić od drugiego, dopóki trwa małżeństwo. Po jego ustaniu możliwe jest podnoszenie już tylko roszczeń alimentacyjnych. Co ważne, roszczenie o zaspokojenie potrzeb rodziny obejmuje wszystkie osoby połączone więzami rodzinnymi i pozostające we wspólnym gospodarstwie domowym, a więc również pełnoletnie dzieci, o ile nie są w stanie samodzielnie zaspokoić swoich potrzeb bytowych.

Rodzina, czyli kto?

Roszczeń o zaspokojenie potrzeb rodziny może domagać się od współmałżonka:

- 1) drugi małżonek, również wtedy gdy strony nie mają dzieci, ale nadal pozostają we wspólnym pożyciu (prowadzą wspólne gospodarstwo domowe);
- 2) drugi małżonek, również wtedy, gdy strony nie mają dzieci, a separacja faktyczna małżonków wynika z okoliczności zawinionych przez drugiego małżonka (np. opuszczenie małżonka bez usprawiedliwionej przyczyny);
- 3) drugi małżonek, który prowadzi wspólne gospodarstwo domowe ze wspólnymi dziećmi stron albo z dzieckiem jednego z nich, o ile dzieci te (bądź część z nich) nie mogą utrzymać się samodzielnie – również wtedy, gdy pozostaje w separacji faktycznej ze współmałżonkiem.

Zasada egalitaryzmu małżonków

W polskim prawie rodzinnym obowiązuje zasada egalitaryzmu małżonków, co oznacza, że każde z nich ma równe prawa i obowiązki. W kontekście obowiązku przyczyniania się do zaspokajania potrzeb rodziny, o którym mowa w art. 27 k.r.o., nie można jednak rozumieć tej zasady w ten sposób, że niezależnie od konkretnych okoliczności sumuje się dochody małżonków, dzieli je na dwie równe części i zasądza

stosowną sumę dla tego, który uzyskuje mniejsze dochody (tak: wyrok SN z 28.01.1998 r., II CKN 585/97, OSP 1999/2, poz. 29). Sąd rozstrzygając sprawę o zasądzenie kwoty na zaspokojenie potrzeb rodziny na podstawie wymienionego przepisu, kieruje się takimi przesłankami, jak: pozostawanie małżonków we wspólnym gospodarstwie domowym, zakres zaangażowania każdego z nich w dbałość o dobro rodziny, sytuacja osobista i finansowa każdej ze stron, usprawiedliwione potrzeby osoby dochodzącej świadczenia alimentacyjnego.

Jak można dochodzić roszczeń o zaspokojenie potrzeb rodziny:

- 1) w powództwie o zasądzenie kwoty na zaspokojenie potrzeb rodziny, skierowanym do sądu rejonowego – sądu rodzinnego (o ile trwa małżeństwo, nawet jeśli małżonkowie pozostają w separacji faktycznej);
- 2) w powództwie o rozwód bądź separację skierowanym do sądu okręgowego (roszczenia tego można dochodzić w sprawach rozwodowych bądź separacyjnych jedynie w ramach wniosków o udzielenie zabezpieczenia na czas trwania postępowania w sprawie – z uwagi na to, że roszczenie takie można podnosić dopóty, dopóki trwa małżeństwo).

Jakimi kryteriami kieruje się sąd, rozstrzygając sprawę o zaspokojenie potrzeb rodziny?

Do spraw o zaspokojenie potrzeb rodziny znajdują zastosowanie wszelkie podstawowe zasady dotyczące spraw alimentacyjnych – zasądzona kwota będzie uzależniona od usprawiedliwionych potrzeb członków rodziny pozostających we wspólnym gospodarstwie domowym (małżonka i dzieci stron), możliwości zarobkowych zarówno małżonka dochodzącego zasądzenia kwoty, jak i pozwanego małżonka zobowiązanego do łożenia na rodzinę z uwzględnieniem sytuacji osobistej (w tym zdrowotnej) każdej ze stron. Istotnym kryterium mającym wpływ na zakres obowiązku zaspokajania potrzeb rodziny, a więc wysokość zasądzanego świadczenia, jest stopień zaangażowania każdej ze stron w wykonywanie innych niż finansowe obowiązki

związanych z funkcjonowaniem rodziny, czyli zakres tzw. osobistych starań dla dobra rodziny (np. wykonywanie prac domowych, pilnowanie spraw dotyczących edukacji czy zdrowia dzieci, sprawowanie osobistej opieki nad dziećmi). W przypadku rodziny rozumianej jako najmniejsza komórka społeczna (małżonkowie bądź małżonkowie i dzieci) sąd, zasądzając odpowiednią kwotę na zaspokojenie potrzeb rodziny na podstawie art. 27 k.r.o., powinien kierować się również zasadą jednakowej stopy życiowej wszystkich członków rodziny.

Wina za rozkład pożycia a roszczenie o zaspokojenie potrzeb rodziny (art. 27 k.r.o.)

Zasadniczo sprawa o zasądzenie kwoty na zaspokojenie potrzeb rodziny na podstawie art. 27 k.r.o. nie może przekształcić się w proces rozwojowy, kiedy to sąd będzie badał, które z małżonków poniosło winę za rozkład pożycia. Kluczowymi kryteriami brany pod uwagę przez sąd w takich sprawach będą zatem: zasada równej stopy życiowej wszystkich członków rodziny, w tym małżonków, zakres samodzielności finansowej uprawnionego małżonka, a także zakres jego zaangażowania w funkcjonowanie rodziny. Okoliczności zawinienia za rozkład pożycia mogą jednak – w wyjątkowych sytuacjach – być brane pod uwagę zarówno w odniesieniu do małżonka żądającego alimentów, jak i adresata tego żądania. Stanie się tak wówczas, gdy niemający wspólnych dzieci małżonkowie żyją w rozłączeniu, a zerwanie pożycia małżeńskiego nastąpiło bez usprawiedliwionej przyczyny przez jednego z nich. Orzecznictwo wymienia sytuację, gdy zasądzenia kwoty na podstawie art. 27 k.r.o. domagał się małżonek, który zerwał pożycie i pozostawał w konkubinacie z inną osobą – w takim przypadku powództwo zostało oddalone jako niezgodne z zasadami współżycia społecznego (tak: uchwała SN z 7.08.1974 r., III CZP 46/74, OSNC 1975/12, poz. 160).

Zasada równej stopy życiowej wszystkich członków rodziny
Zasądzając odpowiednią kwotę na zaspokojenie potrzeb rodziny na podstawie art. 27 k.r.o., sąd powinien kierować się zasadą równej stopy życiowej wszystkich członków rodziny.